

Yayın Geliş Tarihi: 2022-08-24

Yayın Onay Tarihi: 2022-12-21

DOI No: 10.35343/kosbed.1164995

Ahmet YANIK *

Elvan DOĞAN **

Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama*

*Tax Awareness and Tax Perception: An Application
on Recep Tayyip Erdoğan University Faculty of
Economics and Administrative Sciences Students*

Özet

Kamu hizmetlerinin finansmanında en önemli gelir kaynağını vergiler oluşturur. Vergiler tarih boyunca devlet ve vatandaşlar için zaman zaman anlaşmazlıklara neden olmuş ve bu anlaşmazlıklar vergi isyanı, vergi ödememe gibi sonuçlar doğurmuştur. Bu anlaşmazlıkların çözülebilmesi için öncelikle bireylerde vergi algısı ve bilincinin oluşturulması gerekmektedir. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi algısı ve vergi bilinçlerini tespit etmek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise 426 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada Çelebi (2016) tarafından kullanılmış olan 37 sorudan oluşan ve 5'li likert tipinde ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin vergi bilinç ve algılarının yüksek düzeyde olduğu, vergiyi zorunlu bir vatandaşlık görevi olarak gördüğü, verginin kamu hizmetleri karşılığı olarak alındığını ve öğrenciler aldıkları kamu hizmeti ile ödedikleri vergiyi kıyasladıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi Bilinci, Vergi Algısı.

Jel Kodları: H26, H83, H20

Abstract

Taxes constitute the most important source of income in the financing of public services. Taxes have caused conflicts for the state and citizens from time to time throughout history, and these conflicts have resulted in tax revolts and non-payment of taxes. In order to resolve these disputes, first of all, tax perception and awareness should be created in individuals. This study was conducted in order to determine the tax perception and tax awareness of the students of the Faculty of Economics and

* Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İşletme Bölümü, ahmet.yanik@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7855-2268

** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, elvndogan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7855-2268

* Bu makale, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı bünyesinde hazırlanan Yüksek Lisans tezinde kullanılan verilerden üretilmiştir.

Administrative Sciences of Recep Tayyip Erdogan University. The sample of the study consists of 426 university students. A 5-point Likert-type scale consisting of 37 questions used by Çelebi (2016) was used in the research. According to the results of the research, it has been determined that the students have a high level of tax awareness and perception, they see tax as a compulsory citizenship duty, the tax is taken in return for public services, and the students compare the public service they receive with the tax they pay.

Keywords: Tax, Tax Awareness, Tax Perception

Jel Codes: H26, H83, H20

Giriş

Çağdaş ekonomi politikalarının en temel aracı olan vergiler kamuya gelir sağlanması dışında sosyal adaletin tesis edilmesi, tüketim ve üretim davranışlarının yönlendirilerek ekonomik büyüme ve kalkınmanın desteklenmesi açısından çok stratejik bir araçtır (Boğa, 2020: 502) Devletin varlığını devam ettirebilmesi için belli kamu hizmetlerini yerine getirme zorunluluğu vardır. Kamu hizmetlerinin yerine getirebilmesi için finansman ihtiyacı vardır. Bu nedenle devlet artan finans ihtiyacını karşılayabilmek için devamlı bir gelir kaynağına ihtiyaç duyar. Günümüzde şüphesiz ki devletin en önemli gelir kaynağını vergiler oluşturmaktadır. Vergilendirmede iki taraf yer almaktadır. Bunlardan biri egemenlik gücüne dayanarak herkesin mali gücüne göre vergi vermeyi zorunlu kılan devlet, diğeri ise vergi ödemek zorunda olan mükelleflerdir. Bu iki taraf arasındaki uyumu sağlamak için vergilendirme politikaları etkin ve adil şekilde oluşturulmalıdır. Mükelleflerin vergi algı ve bilinçleri ile vergiye karşı tutum ve davranışları bu vergilendirme politikalarına bağlıdır.

Devletin zorunlu giderlerinin bir çeşit finansörleri konumunda olan vergi mükellefleri, gelir ve tasarruflarının belli kısımlarından mahrum kaldıkları için vergiye karşı belli bir tepki içerisine girebilmektedir. Vergi, mükellefler açısından bir yük olmasına karşın, her mükellef için aynı ağırlıkta hissedilmeyebilir. Bu sebepten dolayı aynı vergi türü ve oranı karşısında farklı vergi mükellefleri farklı tutum ve davranış içerisine girebilmektedirler. Mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranış biçimleri arasında vergiden kaçınma, vergi kaçakçılığı, vergi borcunun zamanında ödenmemesi, vergi grevi vb. yer almaktadır (Karakas, 2018: 20). Bireylerin vergiye karşı bu tutum ve davranışlarını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler bireysel ve çevresel faktörler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bireysel faktörler arasında; demografik faktörler, vergi ödeme gücünün etkinliği, vergi ahlakı (etiği), subjektif vergi yükü, eğitim-öğretim düzeyi, devlete olan bağlılık, siyasi iktidar hakkındaki düşünceler, gelir düzeyi, mükelleflerin diğer mükelleflere bakış açısı ve mükelleflerin kamu harcamalarına bakışı yer almaktadır. Çevresel faktörler ise; vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karışıklığı ve mevzuatın sık değiştirilmesi, vergi oranları, vergi cezaları, vergi idaresinin etkinliği ve vergi denetimlerinin etkinliğidir (Çiçek, 2006: 62).

Bireylerin vergi bilinci ve algılarını, vergiye karşı tutum ve davranışları etkilemektedir. Bu nedenle vergiye uyum sağlanmasında eğitimin büyük bir önemi vardır. Bu amaçla vergiye uyum için üniversitelerde vergi ile ilgili derslerin verilmesi ve bu derslerin devamlı

olması gerekir. Bu bağlamda çalışma, potansiyel vergi mükellefi olup ilerde vergi ile ilgili çeşitli alanlarda görev alabilecek Üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi algı ve bilinçlerinin belirlenerek, ülkemizde vergi algı ve bilinciyle ilgili yapılan ampirik araştırmalara katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır.

2. TEORİK OLARAK VERGİ VE ÇERÇEVESİ

Devletin varlığını devam ettirebilmesi ile belirli kamu hizmetlerini yerine getirmesi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişkinin sağlanması ve devamı için en önemli gelir kaynağını vergiler oluşturmaktadır.

2.1. Verginin Tanımı

Tüm ülkelerin hizmetlerini finanse etmek için gelire ihtiyacı vardır. Birçok ülke gelirlerinin büyük bir kısmını topladığı zorunlu olan vergilerden sağlamaktadır (Greene, 2012: 143). Devlet, kendi egemenlik gücüne dayanarak yapmakla yükümlü olduğu görevler için mali kaynaklara ihtiyaç duymakta ve bu mali kaynakların önemli bir bölümü vatandaşlardan toplanan vergilerden oluşmaktadır (Aydemir, 2013: 8). Vergi: Türkçe bir kavram olup, köken olarak manası; hediye edilen, karşılık beklenmeksizin verilen bir değerdir. Bireye, topluma, zamana ve mekâna göre değişim gösteren bir manayı vermekle birlikte, eşit bir vergi uygulaması son derece önemlidir (Akdoğan, 2014: 122).

Kaya (2018: 3)'ya göre vergi, devletin gerçek veya tüzel kişilere yüklemiş olduğu ekonomik bir yükümlülüktür. Devletin gerçek veya tüzel kişilere yüklediği bu ekonomik yükümlülük, devlet harcamalarının yerine getirilmesinde en önemli finans kaynağını oluşturur. Akdoğan (2014: 121)'a vergi kamu hizmetlerinin gerektirdiği harcamalar ve kamu borçları nedeniyle meydana gelen yükümlülükleri yerine getirmek için, egemenlik gücüne göre, karşılık olmaksızın, gerçek veya tüzel kişilerden alınan ve cebri niteliğe sahip olan para niteliğindeki ödemelerdir. Bir başka tanıma göre vergi; devlet veya vergilendirme yetkisi verilmiş olan kamu kurum ve kuruluşlarının devlet harcamalarını karşılamak veya sosyo-ekonomik hedeflere ulaşmak için egemenlik gücüne dayanarak çıkarmış olduğu yasalar yoluyla gerçek veya tüzel kişilerden karşılıksız olarak aldığı nihai parasal miktarlardır (Erdem, Şenyüz ve Tatlıoğlu, 2015: 88). Özetlemek gerekirse vergi, devletin kamu faaliyetlerini yürütebilmesi amacıyla, kanunla belirlenmiş oranlarda, mükelleflerin ödeme güçlerine göre toplanan, mükellef açısından bir karşılık isteme hakkı tanımayan şartsız kamusal bir yükümlülüktür.

Vergi temelde kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi amacıyla gerekli olan kamu harcamalarının finansmanını sağlamak için alınır. (Erdem vd., 2015: 90). Hiç şüphesiz kamu gelirleri arasında en yüksek oran vergilere aittir. (Öztürk, 2014: 163).

Tarihte ileri sürülmüş olan ekonomik düşünceler devletlerin yapılanma şekillerini etkilediği gibi, vergilerin amaçlarının belirlenmesini de etkilemiştir. Verginin amaçları, klasik ve merkantilist düşünceye göre farklılık göstermektedir (Mutluer vd., 2013: 193). Bir ekonomi politikası olarak merkantilizm, sömürgecilikle gelen ticari kar ve zenginleşmenin devamı için gerekli olan koşulların sağlanmasıdır (Gençoğlu, 2013: 81). Merkantilist düşünce tarzına sahip olanlar, esas olarak vergi nin mali amacı üzerinde durmuşlar ve verginin ekonomik yaşamı da etkileyebileceğini ileri sürmüşlerdir. Klasik düşünce tarzına sahip olanlar ise, vergilerin tarafsız olması gerektiği, (Mutluer vd., 2013: 193-194) kamu

giderlerinin finanse edilmesinde gerek duyulan şekilde sağlanması için gelir elde edilmesi gerektiği düşüncesine sahiptirler (Akdoğan, 2014: 124).

2.2 Vergi Bilinci

Vergi devletin vazgeçemeyeceği çok önemli bir gelir kaynağı olması sebebiyle vatandaş ile devlet arasında kuvvetli bir bağı gerektirir. Ülkemizde modern vergi sistemine göre ağırlıklı olarak mükelleflerin beyanını esas alan vergileme uygulanmaktadır. Bu sisteme göre, vergi ile ilgili temel yükümlülüklerin bizzat vergi mükellefi tarafından yerine getirilmesi gerekir.

Mükelleflerin bu yükümlülüklerini bir zorunluluktan ziyade gönüllü olarak yerine getirmeleri gelir toplama amacının ve diğer amaçların gerçekleştirilmesi yani sistemin daha sağlıklı işleyişi bakımından büyük önem taşımaktadır. (Aktan, 1997: 11).

Vergi bilinci vergi gelirlerinin belirlenmesinde önemli bir faktördür (Buyrukoğlu, S., Altunakar Mercan, S. Ş. 2020). Vergi yükümlülerinin vergi uygulamaları karşısındaki tutum ve davranışları, yükümlülerin vergiye uyumlarını ve dolayısıyla da vergi bilinçlerini yansıtır. Bu yansımanın toplum açısından tespit edilebilmesi için yükümlülerin vergiye karşı tutum ve davranışlarının bilinmesi gerekmektedir. Kavramsal açıdan vergi bilinci verginin neden ödendiği sorusunun mükellef nezdinde cevaplandırılabilir olmasıyla ilgilidir (Bağdigen ve Erdoğan, 2010: 106).

Devletin görevlerini yerine getirmesinde ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında verginin öneminin farkında olan ve bu bilinçle ödevlerini yerine getirme çabasında olan bir toplumsal davranış biçimi vergi bilincinin temelini oluşturur (Akdoğan, 2014: 192).

Vergi bilinci, vergilerin yasal olarak ödenme zorunluluğu olmasına rağmen bireylerin vergiye uyumu veya uyumsuzluğu veya genel bir ifadeyle vergi karşısındaki tutum ve davranışları, her şeyden önce verginin bireylerce algılanmasına ya da nasıl algılandığına bağlı olmasıdır (Sağlam, 2013: 318).

Vergi bilinci tanımlarına genel olarak bakıldığında, tanımların ana temasını bireylerin vergiyi algılamaları ve bunu davranışlarına olumlu olarak yansıtmasıdır. Bu çerçevede vergi bilincinin tanımı yapılırken, bireylerde oluşan vergi farkındalığından ve verginin neden ödendiğinin ya da alındığının farkındalığına vurgu yapılması gerekir (Taytak, 2010: 498-499).

Vergi bilincinin gelişmesi ve yerleşmesi, devlet açısından yeterli düzeyde kamu gelirinin elde edilmesine, bireyler açısından ise, vergi yükümlülüklerinin doğru bir şekilde yerine getirilmesinde katkı sağlar. Vergi bilincinin yerleşmesi ayrıca vergi ahlakını ve vergiye uyumu da beraberinde getirir (Özgün ve Yüksel, 2018: 35).

Diğer bir yönden vergi bilincinin artması, devletin topluma sunacağı hizmetleri ve sağlayacağı imkânları da arttıracaktır. Dar anlamda mükellefler için bir yük olarak algılanan vergiler, geniş anlamda devletin gelir kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle vergi bilincinin artması, vergi hasılatına katkı sağlar ve devlet ekonomisini güçlendirir. Bu açıdan da vergi bilinci büyük öneme sahiptir (Yenigün, 2012: 31).

Vergi bilincinin geliştiği toplumlarda, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumu yüksek olmakta ve böylece devletin toplam vergi gelirleri artmaktadır. Buna karşılık, vergi bilincinin gelişmediği toplumlarda mükelleflerin vergiye uyumu zorlaşmakta ve devletin vergi gelirleri azalmaktadır (Birinci, 2010: 108).

2.3. Gönüllü Vergi Uyumu ve Vergi Algısı

Gönüllü uyum kavramı, “gerekli vergisel bilgilerin zamanında açıklanması, vergi borçlularının yükümlülüklerini kendiliğinden yerine getirmesi ve yaptırım olmaksızın vergilerini zamanında ödemeleri” şeklinde tanımlanabilir (Silvani vd., 2000: 198). Vergi Dairesinin mükellefe yaklaşımında iletişimin varlığı, dairenin şeffaf olması ve adaleti mükellef üzerinde memnuniyet yaratması açısından önemlidir. Mükellefe ikna edici şekilde yaklaşarak mükellef nezdinde daireye duyulan güvenin artırılması, vergi otoritesinin elinde bulundurduğu idari gücün mükellef nezdindeki meşruiyetini ve idarenin mükellefler üzerindeki yaptırım gücünü artırır. Mükellefler vergi dairesinin hizmetlerinden memnun olduğu ölçüde gönüllü iş birliği de sağlanmış olur (Serim, 2016: 141). Mükelleflerin vergiye bakışını etkileyen unsurlar anlaşılabilirliği ölçüde yasal düzenlemeler bu yönde oluşturulabilecek ve mükelleflerin vergiye gönüllü uyumları artırılabilir. Devlet, mükelleflerden vergileri tahsil ederken işbirliği sağlayabildiği ölçüde daha etkin bir vergi sistemi oluşturabilecektir. (İpek ve Kaynar, 2009: 174)

Algı kelime anlamı olarak, ‘duyu verilerini örgütleyip yorumlayarak çevremizdeki nesne ve olaylara anlam verme süreci’ olarak adlandırılır. Algılama ise ‘bir şeyin farkına varma ve farkına varılan şeye bilgi sistemimiz içinde bir yer bularak yakıştırma ve söz konusu olguyu nitel ve nicel olarak yargılayıp değerlendirme süreci’ şeklinde tanımlanabilir (Şimşek, Akgemci ve Çelik, 2011: 127).

Vergi algılaması, vergi psikolojisi içerisinde yer alır ve insanların vergiye karşı bakışını yansıtır. Vergiyi kamu hizmetlerinin fiyatı olarak algılamak, verginin mantığını anlamak ve vergiyi doğru şekilde algılamak açısından önemlidir. Çünkü vergilerin toplum yararına olduğu ve toplanan vergilerin daha sonra hizmet olarak topluma geri döneceği bilinci vergilere karşı olumlu bir bakış kazandıracaktır. Bunun yanı sıra vergilerin devlet tarafından zorla alınan bir yük, bir ceza olarak algılanması ise mükelleflerin vergi ödeme isteğini azaltacak ve vergi alanında kayıt dışı ekonomiyi artıracaktır. Bu bağlamda verginin nasıl algılandığı büyük önem teşkil etmektedir (Sağbaş ve Başoğlu, 2005: 126).

Devletin kendisinden beklenen mal üretimi ve hizmet sunumlarını yerine getirebilmek için, bu mal ve hizmetlerin finanse edilmesi gerekmektedir. Devletin finansman sağlamak için elinde bulunan en önemli kaynak vergilerden oluşur. Finansman açısından başvuru olan bu vergiler devleti ilgilendirdiği kadar, vergilerin ödenmesi bakımından da mükellefleri ilgilendirmektedir. Bu noktadan ele alındığında vergi mükelleflerin tutum ve davranışlarını da etkiler (Bağdigen ve Erdoğan, 2010: 106).

3. LİTERATÜR

Literatürde mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranışları, tepkileri, vergiyi algılamaları, vergi bilinci, vergiye uyum konularında çalışmalar 1970’li yıllarda başlamış olup 2000’li yıllardan itibaren artarak devam etmiş, eğitimin çeşitli aşamalarında olan öğrencilerin vergi algı ve bilinci ile ilgili çalışmalar da yapılmaya başlanmıştır.

Yeniçeri'nin 2005 yılında yapmış olduğu bir çalışmada, çeşitli düzeylerde gelir elde eden vergi yükümlülerinin gelir düzeyine göre vergiye karşı tutum ve davranışlarını incelemiştir. Çalışmada gelir seviyesine göre yükümlülerin vergiye karşı tutum ve davranışlarında farklılıklar olduğunu ileri sürmüştür (Yeniçeri, 2005; 297). Ömürber, Çiçek ve Çiçek'in 2007 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerine yapmış olduğu bir çalışmada vergi ödemeyi veya ödememeyi belirleyen en önemli faktörlerin sırasıyla; ödenilen vergilerin çok açık ve net olarak nerelerde kullanıldığının bilinmesi, daha şeffaf ve hesap verebilir devlet yönetimi, adil bir vergi yükü dağılımı olduğunu tespit etmişlerdir. (Ömürber, Çiçek ve Çiçek, 2007, 102)

Bagdigen ve Erdogan'ın 2010 yılında Zonguldak'ta mükelleflerin vergi uygulamaları karşısında tutum ve davranışları üzerine yapılan bir çalışmada; mükellefler, vergiyi genel olarak devletin sunduğu mal ve hizmetlerin finansmanı için gerekli bir kaynak ve kendileri açısından da bir vatandaşlık görevi olarak değerlendirildiğini ancak kendi yakınlarının ya da çevresindeki kişilerin vergi ödevini tam ve zamanında yerine getirmemesi halinde ilgili makamları durumdan haberdar edip etmeme konusunda pasif tavır sergilendiği ileri sürülmüştür (Bagdigen ve Erdoğan, 2016; 112). Bayraklı, Saruç ve Sağbaş'ın 2004 yılında vergi kaçırma önleyen faktörlerin belirlenmesi ve vergi kaçaklarının önlenmesi konusunda yapmış oldukları çalışmada mükellefin vergi kaçırma kararını vermesinde vergi yükünün önemli bir rol oynadığını, başka faktörlerin de bu kararı vermede etkili olduğunu, vergi sisteminin adaletsiz olduğuna inanan mükelleflerin adaletli vergi sistemine inanan mükelleflere göre vergi kaçırma olasılığının daha yüksek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca mükelleflerin çevresinde vergi kaçırmanın olması halinde mükellefin de vergi kaçırma yönünde bir tutum sergilediğini de ileri sürmüşlerdir (Bayraklı ve diğerleri; 2004). Bu konu ile ilgili Eskişehir'de yapılan başka bir çalışmada ise vergi oranı, vergi cezaları, vergi denetimleri, vergi ahlakı, vergi sistemi ve demografik bazı değişkenlerin mükelleflerin vergi kaçırma davranışlarını etkilediği ortaya konulmuştur (Yalama ve Gümüş, 2013: 77).

Çeşitli seviyelerde öğrenim gören öğrenciler üzerine konu ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır.

İlköğretim ikinci düzeyi (6.7.8. sınıf) öğrencilerinin vergi bilinci üzerine yapılan bir çalışmada öğrencilerin vergi ile kamu hizmetleri arasındaki bağı doğru şekilde algıladıkları ve vergi bilinci ile ilgili ilk bilgilerin aileler tarafından verildiği ifade edilmiştir (Taytak, 2010: 496).

İlköğretim öğrencileri üzerine yapılan başka bir çalışmada ise öğrencilerin vergi konusunda algılama yanlışlarının fazla olduğunu, öğrencilerin vergiyi algılamaları üzerinde inciyet ve eğitim düzeyinin belirleyici olmadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca bu çalışmada öğrencinin yaşı, ailenin gelir düzeyi ve anne babanın eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin vergiyi doğru algılamalarının arttığı ifade edilmiştir (Sağbaş ve Başoğlu, 2005: 123).

Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi algısı ve bilinci üzerine yapılan bir çalışmada, öğrencilerin güçlü bir vergi algısı olduğu, vergi sistemi hakkında ise olumsuz bir kanaate sahip oldukları, öğrencilerin vergi algısının pozitif

yönde olduğu büyük oranda vergi bilincine sahip oldukları ifade edilmiştir (Sağlam, 2013: 331).

Hastuti 2014 yılında “vergi bilinci ve vergi eğitimi: potansiyel vergi mükelleflerinin algısı” başlıklı çalışmada, işletme ve işletme bölümü dışındaki öğrencilerin vergi bilinci konusuna anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada işletme öğrencileri çoğunlukla vergi ile ilgili bilgilerin gelecekleri için faydalı olacağına (%45,7) bu nedenle yüksek eğitim düzeyinde (%41,8) öğrenilmesinin önemli olduğuna inandıklarını ortaya koymuştur (Hastuti, 2014: 83).

4. RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ BİLİNÇLERİNİN VE VERGİ ALGILARININ İNCELENMESİNE YÖNELİK ALAN ÇALIŞMASI

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Araştırmanın konusu, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi algısı ve vergi bilinçlerinin incelenmesidir. Araştırmanın amacı, öğrencilerinin vergi algısı ve vergi bilinçlerinin tespit edilerek, vergiye karşı bakış açıları, vergi görevlerini algılamaları, vergi yükü ve vergi idarelerinin uygulamalarına ilişkin görüşlerini ne olduğu hakkındaki görüşlerini belirlemektir.

4.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma için kullanılan hipotezler aşağıda belirtilmiştir:

H₁: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi bilinçleri ve algıları cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

H₂: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi bilinçleri ve algıları yaşlarına göre farklılık göstermektedir.

H₃: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi bilinçleri ve algıları eğitim gördükleri bölüme göre farklılık göstermektedir.

4.3. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada, veri toplama aracı olan ankette yer alan ifadelerin araştırmanın amacına uygun olduğu, örnekleme yer alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin evreni temsil etmede yeterli olduğu ve araştırma için uygulanan ankete katılan üniversite öğrencilerinin veri toplama aracındaki ifadelerle belirttikleri görüş ve ifadelerin doğru, samimi ve içten olduğu varsayılmaktadır.

4.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, veri toplamada kullanılan ankette yer alan ifadeler, bu ifadelerle görüşlerini bildiren örnekleme yer alan 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır.

4.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada yöntem olarak anket kullanılmıştır. Ankette ilgili literatürde yer alan genel kabul görmüş soru formları kullanılmıştır. İlgili form ekte yer almaktadır. Soru formları İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine uygulanmıştır.

4.5.1. Araştırmanın Anakütle ve Örnekleme

Araştırmanın anakütlesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İktisat, Uluslararası İlişkiler, Sosyal Hizmet ve Maliye bölümlerinde öğrenim gören 1389 öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise belirtilen anakütleden tabakalı örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Tabakalı örneklemede kitle, her bir örnekleme birimi yalnız bir tabakaya ait olacak ve hiçbir örnekleme birimi açıkta kalmayacak biçimde tabakalara bölünür ve katılımcılar her bir tabaka için birbirlerinden bağımsız bir şekilde ayrı ayrı belirlenir (Şenol, 2012: 251). Kullanılan bu yöntemde oluşturulan örneklemin 418 anketten oluşması gerektiği hesaplanmıştır; buna göre her bölümden random tabakalama tekniği ile olası veri eksikliği de düşünülerek 430 öğrenciye anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Geri dönüşü alınan anket formlarından 4'ünün eksik doldurulması nedeniyle elenmiş 426 anket formundan elde edilen veriler istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

4.5.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümünde öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin sorulara yer verilmiş olup cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir ve bölüm bilgileri sorgulanmıştır.

Anket formunun ikinci bölümünde Çelebi (2016) tarafından geliştirilen “Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeği” yer almaktadır. Ölçek 5'li likert tipinde (1: kesinlikle katılıyorum, 5: kesinlikle katılmıyorum) 37 madde olarak hazırlanmış güvenilirlik geçerlik çalışması sonrası 18 madde ve 5 boyut olarak yapılandırılmıştır. Çelebi (2016) çalışmasında örneklem serbest muhasebeci ve mali müşavirler olmakla birlikte bu çalışmada üniversite öğrencilerinin örnekleme oluşturması nedeniyle güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları ile ölçek yeniden yapılandırılmıştır. Ölçek ve alt boyutlarda elde edilen yüksek puanlar, vergi bilinci ve algısının yüksek düzeyde olumlu olduğunu ifade etmektedir.

4.6. Araştırma Bulguları ve Bulguların Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırmanın analizleri yapılmıştır. İlk olarak öğrencilerin demografik bilgileri frekans ve yüzde tablosu olarak gösterilmiştir. İkinci olarak ölçek ifadelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra ise güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Ölçek veri dağılımları yapısının tespiti için normallik testi uygulanmıştır. Ölçek puanlarının normallik sınavında Çarpıklık (Skewness) katsayısı kullanılmıştır. Sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliğinde kullanılan çarpıklık katsayısının (Skewness) ± 1 sınırları içinde kalması puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk, 2011: 40). Yapılan normallik sınavında ölçek ve alt boyut puanlarının normal dağılım gösterdiği tespit edildiğinden puanların cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasında bağımsız iki

örneklem t testinden; yaş ve bölüm değişkenlerine göre karşılaştırılmasında ANOVA testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde anlamlı farklılık görüldüğünde farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla LSD post hoc testi kullanılmıştır. Ölçek puanları arasındaki ilişki analizinde Pearson korelasyon tekniği kullanılmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 (anlamlılık düzeyi 0,05 $p < 0,05$) olarak belirlenmiştir. Son olarak da araştırmanın hipotezlerinin incelenmesi için analizler yapılmış ve sonuçlara yer verilmiştir.

4.6.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan 426 üniversite öğrencisinin %56,8'i kadın, %43,2'si erkektir. Öğrencilerin %24,4'ü 18-20 yaş, %64,1'i 21-23 yaş arasında, %11,5'i 24 yaş ve üstüdür. Öğrencilerin %13,8'inin aylık geliri 400TL ve altı, %26,1'inin 401-500TL, %38,5'inin 501-1000TL arası, %21,6'sının 1001TL ve üstüdür. Öğrencilerin %36,4'ü işletme, %17,6'sı siyaset bilimi ve kamu yönetimi, %31,2'si iktisat, %3,3'ü uluslararası ilişkiler, %12'si sosyal hizmetler, %2,8'i maliye bölümünde öğrenim görmektedir. Bölümlerde öğrenci sayıları eşit olmadığı için random tabakalama yoluyla veriler toplanmıştır. Bu nedenle verilerin bölümlere göre dağılımında eşit gerçekleşmemiştir.

4.6.2. Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeği İfadelerine İlişkin Bulgular

Vergi bilinci ve algısına ilişkin ifadeler verilen cevapların ortalama ve standart sapma puanları Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Vergi Bilinci ve Algısına İlişkin Görüşlere Ait Ortalama ve Standart Sapma

İfadeler	\bar{X}	SS
S1. Vergi, zorunlu bir ödemedir.	4,19	0,71
S2. Vergi, kamu hizmetlerinin karşılığıdır.	4,05	0,76
S3. Vergi, mükelleflere yüklenen bir yüküdür.	3,80	0,90
S4. Vergi, vatandaşlık görevleri arasında yer almaktadır.	4,15	0,70
S5. Vergi yükünü en çok gelir vergisi öderken hissediyorum.	3,33	0,95
S6. Vergi yükünü en çok KDV ve ÖTV'yi öderken hissediyorum.	3,99	0,86
S7. Vergi yükünü en çok servet üzerinden (VİV, MTV, EV) alınan vergileri öderken hissediyorum.	3,04	1,02
S8. Vatandaş olarak vergi verdiğim için gurur duyuyorum.	3,58	0,99
S9. Vergi bilincinin oluşmasında ailedeki eğitim daha önemlidir.	3,54	1,04
S10. Demokrasi ve vergiye gönüllü uyum doğru orantılıdır.	3,41	1,02
S11. Ödediğim verginin nereye, nasıl harcandığını oy sandığında sorgularım.	3,75	1,13
S12. Desteklediğim siyasi parti iktidara gelirse vergiye daha sempatik bakarım.	2,78	1,25
S13. Aldığım kamu hizmeti ile ödediğim vergiyi kıyaslarım.	4,04	0,96
S14. Ödediğim vergi ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcanmaktadır.	3,41	1,02

İfadeler	\bar{X}	SS
S15. Ödediğim vergi ile devletten sağladığım hizmet arasında doğru orantı vardır.	3,24	1,01
S16. Diğer mükelleflerin vergi kaçırması benim vergiye karşı bakış açımı olumsuz etkilemektedir.	3,76	1,15
S17. Ödenmeyen vergiler kamu hizmetlerini azaltmaktadır.	3,61	1,00
S18. Vergi mevzuatı anlaşılır bir biçimde hazırlanmıştır.	3,17	0,98
S19. Vergi yasalarında sık sık değişiklik yapılması vergi bilincini olumsuz etkilemektedir.	3,65	1,00
S20. Değişen vergi yasalarını internette takip ederek öğreniyorum.	3,12	1,14
S21. Değişen vergi yasalarını resmi gazeteden takip ederek öğreniyorum.	2,69	1,12
S22. Devlet adil bir vergileme sistemi uygulamaktadır.	2,81	1,13
S23. Vergi oranlarının düşürülmesi vergi gelirlerini arttırır.	3,40	0,96
S24. Vergi oranlarının yüksek olması vergi kaçakçılığını arttırır.	3,96	0,93
S25. Vergi afları ile dürüst mükellefler cezalandırılmaktadır.	3,66	0,93
S26. Vergi afları, vergi ödevlerinin yerine getirilmesini aksatmaktadır.	3,60	0,92
S27. Vergi aflarının daha sık yapılması gerekmektedir.	3,50	0,93
S28. Vergi cezaları yeterlidir.	2,96	1,13
S29. Vergi üzerinde uzlaşma yoluna gidilmesi, vergi cezalarında etkinliği azaltır.	3,47	0,90
S30. Vergi denetimleri yeterlidir.	2,70	1,12
S31. Vergi denetimleri, vergi gelirlerini arttırır.	3,62	0,96
S32. Alışverişte aldığımız fiş veya faturaların ülke ekonomisine katkısı vardır.	3,72	0,91
S33. Vergi idaresindeki çalışan sayısı yetersizdir.	3,10	0,92
S34. Vergi idaresi çalışanlarının daha nitelikli olması gerekmektedir.	3,78	0,99
S35. Vergi idaresi çalışanlarının maaşlarının arttırılması ile mükellefe karşı davranışları doğru orantılıdır.	3,05	0,99
S36. Vergi idaresinde çalışanların mükellefe olan davranışları idealdir.	3,07	0,95
S37. Mükelleflerin savaş, salgın hastalıklar vb. gibi durumlarda vergi uyumları daha fazla olacaktır.	3,24	1,00

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin ölçek ifadelerine verilen cevaplar neticesinde en yüksek düzeyde "Vergi, zorunlu bir ödemedir" (Ort: 4,19) ve "Vergi, vatandaşlık görevleri arasında yer almaktadır." (Ort: 4,15) ifadelerine katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte "Vergi, kamu hizmetlerinin karşılığıdır" (Ort: 4,05) ve "Aldığım kamu hizmeti ile ödediğim vergiyi kıyaslarım" (Ort: 4,04) ifadelerine katılım düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Vergi bilinci ve algısı ölçeği ve alt boyutlarının ortalama, standart sapma ve çarpıklık (Skewness) bilgilerinden oluşan betimsel istatistiklerine Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2'ye bakıldığında; vergi bilinci ve algısı ölçek puanına (3,69±0,48) göre araştırmaya katılan öğrencilerin vergi bilincinin “yüksek düzeyde” olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar incelendiğinde en yüksek vergi sorumluluğu algısına ilişkin olduğu görülmektedir (5-1=4; 4/5=0,80; 1,00-1,80: çok düşük; 1,81-2,60: düşük; 2,61-3,40: orta; 3,41-4,20: yüksek; 4,21-5,0).

Tablo 2: Vergi Bilinci ve Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeği ve Alt Boyutları	N	Min.	Mak.	\bar{X}	SS	Skewness
Vergi Sorumluluğu Algısı	426	1,00	5,00	4,13	0,59	-0,82
Vergi Bilinci	426	1,00	5,00	3,51	0,79	-0,20
Vergi Sistemi Algısı	426	1,00	5,00	3,85	0,70	-0,77
Verginin Amacına İlişkin Algı	426	1,00	5,00	3,32	0,92	-0,34
Vergi Af ve Ceza Algısı	426	1,00	5,00	3,63	0,78	-0,28
Vergi Bilinci ve Algısı	426	1,37	5,00	3,69	0,48	-0,27

4.6.3. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizleri

Veriler, SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 16.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu çalışmada ölçeklerin geçerlilik çalışmaları kapsamında açıklayıcı faktör analizi; güvenilirlik çalışması kapsamında madde analizi (madde toplam korelasyonu ve Cronbach Alpha) yöntemleri kullanılmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek, kavramsal olarak anlamlı daha az sayıda yeni değişkenler bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanabilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 177). Açıklayıcı faktör analizinde, değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem gerçekleştirilir. Maddelerin ait oldukları faktördeki yük değerleri, diğer faktördeki yük değerleri ve birden fazla faktördeki yükler arasındaki fark incelenir. Faktör analizinde aynı yapıyı ölçmeyen maddelerin ayıklanmasına faktör yük değerlerinin yüksek olmasına (0,45 ya da daha yüksek olması iyi bir ölçü olmakla birlikte bu oran 0,30'a kadar indirilebilir) ve maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, diğer faktörlerde düşük yük değerine sahip olmasına (her maddenin en yüksek faktör yüküne sahip olduğu faktör dışındaki faktörlerle faktör yük farkının en az 0,10 olmasına) dikkat edilmelidir (Büyüköztürk, 2011: 140).

Madde analizi yöntemlerinden Cronbach Alpha tekniği test puanları arasındaki tutarlılığı incelemek amacıyla kullanılır. Diğer bir madde analizi yöntemi olan madde toplam korelasyonu test maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla kullanılır ve her iki test ölçme aracındaki maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir. Genel olarak madde toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği; 0,20-0,30 arasında kalan maddelerin gerektiğinde teste alınabileceği söylenebilir. Cronbach Alpha iç tutarlılığı göstermekte olup genellikle 0,70'in üzerinde olması beklenir (Büyüköztürk, 2011: 140).

Tablo 3'te verilerin güvenilirlik analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonuçlarına göre vergi bilinci ve vergi algısı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0,77; alt boyutların Cronbach Alpha katsayılarının 0,76; 0,67; 0,64; 0,79 ve 0,60 düzeyinde olduğu ve ölçekteki tüm maddeler için madde-toplam korelasyonunun 0,20'den yüksek (0,22 ile 0,52 Aralığında) olduğu tespit edilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonuçlarına göre vergi bilinci ve algısı ölçeğinin 14 madde ve 5 boyutlu yapısı ile güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3: Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeği Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Madde ve Boyut	R	A (0,77)
F1: Vergi Sorumluluğu Algısı		0,76
S1	0,51	
S2	0,52	
S4	0,52	
F2: Vergi Bilinci		0,67
S8	0,43	
S9	0,39	
S10	0,41	
F3: Vergi Sistemi Algısı		0,64
S13	0,35	
S16	0,22	
S19	0,25	
S24		
F4: Verginin Amacına İlişkin Algı		0,79
S14	0,38	
S15	0,36	
F5: Vergi Af ve Ceza Algısı		0,60
S25	0,34	
S26	0,45	

r: Madde Toplam Korelasyonu

4.6.3.1. Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Vergi bilinci ve vergi algısı ölçeğinin açıklayıcı faktör analizinde KMO 0,80; Bartlett's küresellik testi anlamlılık düzeyi ise $p < 0,01$ olarak tespit edildiğinden 426 örneklemin açıklayıcı faktör analizi için yeterli olduğu gözlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi İlk Sonuçları

Madde ve Boyut	F1	F2	F3	F4	F5
F1: Vergi Sorumluluğu Algısı					
S1 Vergi, zorunlu bir ödemedir	0,63	0,31	0,11	0,09	0,04
S2 Vergi, kamu hizmetlerinin karşılığıdır	0,60	0,25	0,05	0,17	0,09
S3 Vergi, mükelleflere yüklenen bir yüküdür	0,30	0,23	0,03	0,07	0,05
S4. Vergi, vatandaşlık görevleri arasında yer almaktadır.	0,67	0,11	0,04	0,12	0,09

Madde ve Boyut	F1	F2	F3	F4	F5
S5. Vergi yükünü en çok gelir vergisi öderken hissediyorum.	0,06	0,43	0,09	0,03	0,11
S6. Vergi yükünü en çok KDV ve ÖTV'yi öderken hissediyorum.	0,21	0,36	0,11	0,02	0,08
S7 Vergi yükünü en çok servet üzerinden (VİV, 0,10 MTV, EV) alınan vergileri öderken hissediyorum	0,28	0,02	0,02	0,01	0,02
F2: Vergi Bilinci					
S8. Vatandaş olarak vergi verdiğim için gurur duyuyorum.	0,12	0,15	0,63	0,13	0,17
S9. Vergi bilincinin oluşmasında ailedeki eğitim daha önemlidir.	0,16	0,03	0,46	0,05	0,12
S10. Demokrasi ve vergiye gönüllü uyum doğru orantılıdır.	0,27	0,01	0,42	0,08	0,13
S12. Desteklediğim siyasi parti iktidara gelirse vergiye daha sempatik bakarım.	0,34	0,04	0,07	0,06	0,01
S32. Alışverişte aldığımız fiş veya faturaların ülke ekonomisine katkısı vardır.	0,20	0,16	0,19	0,05	0,17
F3: Vergi Sistemi Algısı					
S11. Ödediğim verginin nereye, nasıl harcadığını oy sandığında sorgularım.	0,22	0,30	0,05	0,12	0,06
S13. Aldığım kamu hizmeti ile ödediğim vergiyi kıyaslarım.	0,23	0,47	0,06	0,11	0,22
S16. Diğer mükelleflerin vergi kaçırması benim vergiye karşı bakış açımı olumsuz etkilemektedir.	0,05	0,52	0,14	0,02	0,08
S18. Vergi mevzuatı anlaşılır bir biçimde hazırlanmıştır.	0,14	0,04	0,29	0,26	0,09
S19. Vergi yasalarında sık sık değişiklik yapılması vergi bilincini olumsuz etkilemektedir.	0,04	0,57	0,06	0,03	0,03
S20. Değişen vergi yasalarını internetten takip ederek öğreniyorum.	0,04	0,08	0,27	0,02	0,03
S21. Değişen vergi yasalarını resmi gazeteden takip ederek öğreniyorum.	0,06	0,06	0,32	0,04	0,03
S22. Devlet adil bir vergileme sistemi uygulamaktadır.	0,10	0,19	0,41	0,41	0,01
S23. Vergi oranlarının düşürülmesi vergi gelirlerini arttırır.	0,17	0,23	0,35	0,13	0,06
S24. Vergi oranlarının yüksek olması vergi kaçakçılığını arttırır.	0,18	0,42	0,01	0,01	0,27
F4: Verginin Amacına İlişkin Algı					
S14. Ödediğim vergi ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcanmaktadır.	0,31	0,06	0,26	0,73	0,04
S15. Ödediğim vergi ile devletten sağladığım hizmet arasında doğru orantı vardır.	0,26	0,00	0,31	0,66	0,03

Madde ve Boyut	F1	F2	F3	F4	F5
S17. Ödenmeyen vergiler kamu hizmetlerini azaltmaktadır.	0,23	0,29	0,05	0,15	0,29
F5: Vergi Af ve Ceza Algısı					
S25. Vergi afları ile dürüst mükellefler cezalandırılmaktadır.	0,17	0,31	0,03	0,15	0,53
S26. Vergi afları, vergi ödevlerinin yerine getirilmesini aksatmaktadır.	0,18	0,30	0,02	0,05	0,46
S27. Vergi aflarının daha sık yapılması gerekmektedir.	0,12	0,13	0,21	0,09	0,06
S28. Vergi cezaları yeterlidir.	0,03	0,02	0,45	0,14	0,13
S29. Vergi üzerinde uzlaşma yoluna gidilmesi vergi cezalarında etkinliği azaltır.	0,10	0,02	0,29	0,05	0,27
S30. Vergi denetimleri yeterlidir.	0,06	0,13	0,47	0,16	0,01
S31. Vergi denetimleri, vergi gelirlerini artırır.	0,23	0,17	0,13	0,08	0,19
S33. Vergi idaresindeki çalışan sayısı yetersizdir.	0,07	0,25	0,07	0,15	0,08
S34. Vergi idaresi çalışanlarının daha nitelikli olması gerekmektedir.	0,23	0,36	0,03	0,03	0,10
S35. Vergi idaresi çalışanlarının maaşlarının artırılması ile mükellefe karşı davranışları doğru orantılıdır.	0,12	0,12	0,46	0,02	0,07
S36. Vergi idaresinde çalışanların mükellefe olan davranışları idealdir.	0,01	0,09	0,52	0,23	0,06
S37. Mükelleflerin savaş, salgın hastalıklar vb. gibi durumlarda vergi uyumları daha fazla olacaktır.	0,11	0,27	0,40	0,17	0,02
Özdeğer	5,35	3,53	2,11	1,54	1,41
Varyans (%)	7,65	6,66	6,17	4,22	3,55
Toplam Varyans (%)	28,25				

Elde edilen ilk sonuçlara göre ölçekte yer alan 37 maddenin açıkladığı toplam varyansın oldukça düşük (%28,25) düzeyinde olduğu; 23 maddenin (3, 5, 6, 7, 11, 12, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37. ifadeler) faktör yükünün veya ait olduğu boyuttaki faktör yükünün çok düşük (<0,40) olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu maddeler çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmış ve Tablo 4'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 5: Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Vergi Bilinci ve Algısının Boyutları	F1	F2	F3	F4	F5
F1: Vergi Sorumluluğu Algısı					
S1	0,81				
S2	0,80				
S4	0,70				
F2: Vergi Bilinci					
S8		0,64			
S9		0,81			

Vergi Bilinci ve Algısının Boyutları	F1	F2	F3	F4	F5
S10		0,71			
F3: Vergi Sistemi Algısı					
S13			0,55		
S16			0,70		
S19			0,79		
S24			0,60		
F4: Verginin Amacına İlişkin Algı					
S14				0,84	
S15				0,88	
F5: Vergi Af ve Ceza Algısı					
S25					0,78
S26					0,83
Özdeğer	3,81	2,12	1,13	1,07	1,00
Varyans (%)	15,43	13,77	13,05	12,10	10,50
Toplam Varyans (%)	64,85				

Tablo 5 incelendiğinde; ölçekten sorunlu maddelerin çıkarılması sonrasında tekrarlanan açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, kalan 14 maddenin açıkladığı toplam varyansın (%64,85), başlangıçtaki 37 maddeli yapının açıkladığı toplam varyansa göre (%28,25) düşmediği aksine oldukça yükseldiği ve yeterli düzeye ulaştığı tespit edilmiştir. Son açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçekte kalan 14 maddenin ait oldukları faktörlerde yüksek, diğer faktörlerde düşük faktör yüklerine sahip oldukları; faktör yüklerinin 0,55 ile 0,88 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Faktörlerin açıkladıkları varyanslar sırasıyla % 15,43; % 13,77; % 13,05; % 12,10; % 10,50 olmak üzere açıklanan toplam varyansın %64,85 düzeyine ulaştığı tespit edilmiştir.

4.6.4. Hipotez Analizleri

Araştırma modelinde bulunan hipotezlerin geçerli olup olmadığını ortaya koyabilmek için bağımsız iki örneklem t testi ve ANOVA testi kullanılmıştır.

4.6.4.1. Vergi Bilinci ve Algısı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Farklılık Analizi

Tablo 6: Vergi Bilinci ve Algısı Görüşlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait t Testi Sonuçları

Vergi Bilinci ve Algısının Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	P
Vergi Sorumluluğu Algısı	Kadın	242	4,12	0,56	-0,38	0,707
	Erkek	184	4,14	0,63		
Vergi Bilinci	Kadın	242	3,47	0,78	-1,18	0,240
	Erkek	184	3,56	0,79		
Vergi Sistemi Algısı	Kadın	242	3,82	0,66	-1,10	0,270
	Erkek	184	3,89	0,76		
Verginin Amacına İlişkin Algı	Kadın	242	3,32	0,91	-0,20	0,841
	Erkek	184	3,33	0,94		
Vergi Af ve Ceza Algısı	Kadın	242	3,62	0,74	-0,49	0,627

Vergi Bilinci ve Algısının Boyutları	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	P
	Erkek	184	3,65	0,83		
	Kadın	242	3,67	0,46		
Vergi Bilinci ve Algısı	Erkek	184	3,72	0,51	-1,03	0,304

Tablo 6'da vergi algısı ve bilincine yönelik ölçek ve alt boyut puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre karşılaştırmasına ait bağımsız iki örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Vergi bilinci ve algısı puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir. H_1 hipotezi reddedilmiştir.

4.6.4.2. Vergi Bilinci ve Algısının Yaş Gruplarına Göre Farklılık Analizi

Tablo 7: Vergi Bilinci ve Algısının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Vergi Bilinci ve Algısının Boyutları	Yaş Grupları	n	\bar{X}	SS	F	P
Vergi Sorumluluğu Algısı	A-18-20 yaş	104	4,10	0,45	0,23	0,794
	B-21-23 yaş	273	4,14	0,64		
	C-24 yaş ve üstü	49	4,16	0,61		
Vergi Bilinci	A-18-20 yaş	104	3,47	0,64	0,62	0,538
	B-21-23 yaş	273	3,54	0,80		
	C-24 yaş ve üstü	49	3,43	0,96		
Vergi Sistemi Algısı	A-18-20 yaş	104	3,90	0,74	0,36	0,696
	B-21-23 yaş	273	3,83	0,69		
	C-24 yaş ve üstü	49	3,85	0,72		
Verginin Amacına İlişkin Algi	A-18-20 yaş	104	3,32	0,80	1,54	0,216
	B-21-23 yaş	273	3,36	0,97		
	C-24 yaş ve üstü	49	3,11	0,86		
Vergi Af ve Ceza Algısı	A-18-20 yaş	104	3,64	0,72	0,01	0,992
	B-21-23 yaş	273	3,63	0,79		
	C-24 yaş ve üstü	49	3,62	0,82		
Vergi Bilinci ve Algısı	A-18-20 yaş	104	3,69	0,40	0,40	0,672
	B-21-23 yaş	273	3,70	0,51		
	C-24 yaş ve üstü	49	3,63	0,52		

Tablo 7'de vergi algısı ve bilincine yönelik ölçek ve alt boyut puanlarının öğrencilerin yaş gruplarına göre karşılaştırmasına ait ANOVA testi sonuçlarına yer verilmiştir. Vergi bilinci ve algısı puanlarının öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir. H_2 hipotezi reddedilmiştir.

4.6.4.3. Vergi Bilinci ve Algısının Öğrencilerin Eğitim Aldığı Bölüme Göre Farklılık Analizi

Vergi bilinç ve algısına yönelik ölçek ve alt boyut puanlarının öğrencilerin eğitim aldığı bölüme göre karşılaştırmasına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Vergi Bilinci ve Algısının Öğrencilerin Eğitim Aldığı Bölüme Göre Karşılaştırılmasına Ait ANOVA Testi Sonuçları

Alt Boyut	Bölüm	n	\bar{X}	SS	F	p	Anlamlı Fark
Vergi Sorumluluğu Algısı	A-İşletme	155	4,17	0,66	0,98	0,431	
	B-SBKY	61	4,14	0,53			
	C-İktisat	133	4,07	0,58			
	D-Uluslararası İlişkiler	14	4,14	0,53			
	E-Sosyal Hizmetler	51	4,08	0,57			
	F-Maliye	12	4,39	0,47			
Vergi Bilinci	A-İşletme	155	3,60	0,87	1,38	0,230	
	B-SBKY	61	3,50	0,75			
	C-İktisat	133	3,47	0,73			
	D-Uluslararası İlişkiler	14	3,40	0,78			
	E-Sosyal Hizmetler	51	3,33	0,71			
	F-Maliye	12	3,81	0,63			
Vergi Sistemi Algısı	A-İşletme	155	3,92	0,64	2,42	0,035	A,E,F>C
	B-SBKY	61	3,79	0,66			
	C-İktisat	133	3,71	0,78			
	D-Uluslararası İlişkiler	14	4,04	0,72			
	E-Sosyal Hizmetler	51	3,98	0,71			
	F-Maliye	12	4,13	0,52			
Verginin Amacına İlişkin Algı	A-İşletme	155	3,30	0,98	2,33	0,041	F>A,B,C,D,E
	B-SBKY	61	3,30	0,93			
	C-İktisat	133	3,25	0,93			
	D-Uluslararası İlişkiler	14	3,32	0,67			
	E-Sosyal Hizmetler	51	3,41	0,73			
	F-Maliye	12	4,17	0,65			
Vergi Af ve Ceza Algısı	A-İşletme	155	3,78	0,73	3,14	0,008	A>B,C F>B,C,D
	B-SBKY	61	3,52	0,80			
	C-İktisat	133	3,50	0,81			
	D-Uluslararası İlişkiler	14	3,43	0,65			
	E-Sosyal Hizmetler	51	3,63	0,84			
	F-Maliye	12	4,04	0,26			
Vergi Bilinci ve Algısı	A-İşletme	155	3,76	0,52	3,48	0,004	F>A,B,C,D,E
	B-SBKY	61	3,65	0,42			
	C-İktisat	133	3,60	0,48			
	D-Uluslararası İlişkiler	14	3,67	0,38			
	E-Sosyal Hizmetler	51	3,69	0,46			
	F-Maliye	12	4,11	0,23			

Tablo 8'e göre; vergi sistemi algısı (F=2,42; p<0,05), verginin amacına ilişkin algı (F=2,33; p<0,05), vergi af ve ceza algısı (F=3,14; p<0,05), vergi bilinci ve algısı (F=3,48; p<0,05) puanlarının öğrencilerin okuduğu bölüme göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 9: Vergi Bilinci ve Algısının Öğrencilerin Eğitim Aldığı Bölüme Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Post Hoc Testi

		Bölüm	Ortalamalar Farkı	Standart Hata	P
Vergi Bilinci		İşletme Sosyal Hizmet	,26452*	,12673	,037
		Sos. Hz. İşletme	-,26452*	,12673	,037
Vergi Sistemi Algısı		İktisat İşletme	-,20910*	,08236	,011
		Sosyal Hizmet	-,27175*	,11476	,018
		Maliye	-,41635*	,21008	,048
		Sos. Hz. İktisat	,27175*	,11476	,018
		Maliye İktisat	,41635*	,21002	,048
Verginin Amacına İlişkin Algı		İşletme Maliye	-,86339*	,27413	,002
		SBKY Maliye	-,86339*	,28891	,003
		İktisat Maliye	-,91855*	,27575	,001
		Ulusl. İlş. Maliye	-,84524*	,35990	,019
		Sos. Hz. Maliye	-,75490*	,29353	,010
		Maliye İşletme	,86344*	,27413	,002
		SBKY	,86339*	,28891	,003
		İktisat	,91855*	,27575	,001
		Ulusl. İlş.	,84524*	,35990	,019
		Sosyal Hizmet	,75490*	,29353	,010
Vergi Af ve Ceza Algısı		İşletme SBKY	,26748*	,11628	,022
		İktisat	,28387*	,09093	,002
		SBKY İşletme	-,26748*	,11628	,022
		Maliye	-,52527*	,24294	,031
		İktisat Maliye	-,54167*	,23188	,020
		Maliye SBKY	,52527*	,24294	,031
		İktisat	,54167*	,23188	,020
Vergi Bilinci ve Algısı		Ulusl. İlş.	,61310*	,30265	,043
		İşletme İktisat	,15675*	,05633	,006
		Maliye	-,35018*	,14280	,015
		SBKY Maliye	-,45638*	,15050	,003
		İktisat İşletme	-,15675*	,05633	,006
		Maliye	-,50693*	,14364	,000
		Sos. Hz. Maliye	-,41928*	,15290	,006
		Maliye İşletme	,35018*	,14280	,015
		SBKY	,45638*	,15050	,003
İktisat	,50693*	,14364	,000		
		Ulusl. İlş.	,43889*	,18748	,020
		Sosyal Hizmet	,41928*	,15290	,006

Tablo 9’da hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek amacıyla LSD post hoc testine ait tabloya yer verilmiştir ve bu tablonun sonuçlarına göre;

- İşletme, sosyal hizmetler ve maliye bölümlerinde okuyan öğrencilerin vergi sistemi algı puanları, iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

- Maliye bölümünde okuyan öğrencilerin verginin amacına ilişkin algı, vergi bilinci ve algısı puanları, diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

- İşletme bölümünde okuyan öğrencilerin vergi af ve ceza algısı puanları, siyaset bilimi ve kamu yönetimi ve iktisat bölümlerinde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

- Maliye bölümünde okuyan öğrencilerin vergi af ve ceza algısı puanları, diğer bölümlerde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yapılan analizler neticesinde Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi bilinç ve algılarının cinsiyet ve yaş gruplarına göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Vergi bilinç ve algısına yönelik görüşlerde öğrenim görülen bölüme göre anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmış ve bu görüşlerin neler olduğu ve hangi gruplar arasında olduğu yapılan analizler sonucunda tespit edilmiştir. H_1 ve H_2 hipotezleri red, H_3 hipotezi kabul edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Devletin varlığını devam ettirebilmesi için belli hizmet sunumlarını yerine getirmesi gerekir. Bunun için de belli finans kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır ve en önemli finans kaynağını da vergiler oluşturmaktadır. Devlet düzeninin devam ettirilebilmesi için vergi konusunda devletin ve bireylerin kendi üstlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri gerekir. Devletin uygulamış olduğu vergilendirme politikaları, yasaları, yönetmelik ve mevzuatlar yalnızca ekonomik boyutu değil, sosyal, siyasal ve bireyler açısından da sosyolojik ve psikolojik boyutları da içermelidir. Etkin, verimli ve adil bir şekilde hazırlanmış olan vergilendirme politikaları bireylerin mali güçleri ile orantılı olmalıdır. Bireyler verdikleri vergilerin nerelere harcandığını bilmiyorsa, toplumda adil bir vergi dağılımı yoksa, bireyler vergi kanun ve yönetmeliklerini anlamıyorsa vergi ödemek istemeyebilirler. Çünkü böyle olumsuz durumlar karşısında bireyler ödediği vergilerin karşılıklarını alamamakta, vergiyi bir yük olarak algılamakta ve devlete olan güvenini kaybetmektedir. Uygulanan vergi kanun ve politikaları bireyler için anlaşılır, güvenilir, adil ve şeffaf olmalıdır. Verginin kamu hizmetlerinin finansmanı için çok önemli olduğu, devletin varlığı için önem arz ettiği bireylere bizzat eğitim yoluyla anlatılmalıdır.

Vergi bilinci, bireylerin vergi ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmedeki isteklilik olarak ifade edilebilir. Vergi algısı ise, bireylerin vergileri duyu organları yoluyla algılamasıdır. Bu iki kavram birbirleriyle alakalı kavramlardır. Bilinçli olan vergi mükellefleri kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için vergi yükümlülüklerini zamanında yerine getiren kişilerdir. Bu kişileri vergiyi ödememeye teşvik eden bireysel ve çevresel tüm faktörlerin tespit edilmesi, vergi ödemedeki istekliliğini olumsuz etkileyen faktörlerin ortadan kaldırılması ve vergi ödeme isteğini olumlu etkileyen faktörlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Böylece vergi ile ilgili sorunlar çözülebilir ve vergi uyumu sağlanabilir. Vergiye uyum sağlandığı takdirde verginin kişiler tarafından tam ve doğru olarak algılanması mümkün olabilir ve bilinçli vergi toplumu da oluşabilir. Bir toplumda vergi bilinç ve algılaması ne kadar yüksek olursa, devletin gücü yüksek ve sağlayabileceği güvenlik, sağlık, eğitim, alt yapı gibi hizmetler de beraberinde yüksek olabilir.

Bu çalışmada, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi algısı ve vergi bilinçleri incelenmiştir. Bu bağlamda 430 öğrenciye anket uygulanmıştır. Yapılan araştırmada, potansiyel olarak gelecekte vergi mükellefi olmasından ziyade vergi/muhasebe ve yakın/uzak ilişki içinde olan alanlarda meslek sahibi olacak üniversite öğrencilerinin anket sorularına verdikleri yanıtlara bakıldığında; verginin zorunlu bir ödeme olduğu, verginin vatandaşlık görevleri arasında yer aldığı, verginin kamu hizmetlerinin karşılığı olduğu ve alınan kamu hizmeti ile ödenen vergiyi kıyasladıkları görüşlerine katılımın yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışma sonuçlarına genel olarak bakıldığında araştırmaya katılan Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi bilinç ve algılarının yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuca varılmasında eğitimin özellikle de vergilere yönelik eğitimin vergi bilinç ve algısı üzerinde önemli bir etkisinin olabileceği düşünülmektedir. İktisadi ve idari bilimler fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin en az bir tane maliye, ekonomi veya muhasebe ile ilgili dersler almaları vergi bilinç ve algılarının yüksek olmasında önemli bir etmen olabilir. Bu fakültede öğrenim gören üniversite öğrencileri potansiyel vergi mükellefi olarak verginin ne olduğu ne için alındığı, nereye ve ne şekilde harcandığı, hangi hizmetler için kullanıldığı konularıyla ilgili bilgi sahibidirler.

Araştırmada katılımcıların vergi bilinci ve algısına ilişkin vergi sorumluluğu algısı, vergi bilinci, vergi sistemi algısı, vergi amacına ilişkin algı ve vergi af ve ceza algısı alt boyutlarıyla incelenmiştir. Alt boyutlara bakıldığında en yüksek bilincin vergi sorumluluğu algısına ait olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin vergi bilinç ve algısı görüşlerinin cinsiyet ve yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Buna karşın vergi sistemi algısı, vergi amacına ilişkin algı, vergi af ve ceza algısı alt boyutlarında üniversite öğrencilerini okudukları bölüme göre anlamlı farklılıklar oluşmuştur. Bu bağlamda; işletme, sosyal hizmetler ve maliye bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin vergi sistemi algıları, iktisat bölümünde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Verginin amacına ilişkin algıya bakıldığında ise, maliye bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin verginin amacına ilişkin algıları, diğer bölümlerde öğrenim görenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak vergi af ve ceza algılarına bakıldığında ise, işletme bölümünde okuyan öğrencilerin vergi af ve ceza algıları, siyaset bilimi ve kamu yönetimi ve iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin algılarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Yine maliye bölümünde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin vergi af ve ceza algıları diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin algılarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan araştırmada uygulanan anket sonucunda elde edilen verilere göre, vergi bilinci ve algısının oluşması ve vergiye karşı davranış ve tepkilerin azaltılması için bir takım öneriler sunulabilir.

Bunlar;

- Bireylere eğitim hayatları boyunca ödenmeyen vergilerin devlet gelirlerini azaltacağı, toplumun işsizlik, enflasyon gibi sorunlarla karşılaşmalarına neden olabileceği vurgulanabilir. Verginin bir yük değil devletin varlığını sürdürmesi için gerekli olan bir

gelir kaynağı olduğu ve vergi ödevinin de bir vatandaşlık görevi olduğu vurgulanarak vergi bilinçleri arttırılabilir.

- Devlet adil ve şeffaf bir vergi sistemi uygulayarak toplanan vergilerin nerelerde ve nasıl harcandığını kamuoyuna duyurabilir. Böylelikle vergi ödeyenlerin alınan vergilerin kamu hizmetlerinin dışında gereksiz yere harcandığı düşüncesine kapılmaları engellenebilir.

- Vergi aflarının dürüst mükellefleri cezalandırdığı göz önünde bulundurularak vergi afları uygulaması sık sık yapılamamalıdır.

- Bu çalışmada Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergi bilinci ve vergi algılarının ölçülmesine yönelik bir uygulama yapılmıştır. İleriki çalışmalarda birkaç farklı üniversitede öğrencilerin vergi bilinci ve algılarının ölçülmesine yönelik daha fazla örneklem ile çalışma yapılabilir ve bu üniversitelerdeki öğrencilerin vergi bilinç ve algıları karşılaştırılabilir ve görüşler arasında fark varsa farkın neden kaynaklandığı tespit edilebilir.

Kaynakça

Akdoğan, Abdurahman (2014). Kamu Maliyesi (16. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Aktan, Hasan Basri (1997). "Toplumda Vergi Bilinci, Vergi Kültürü ve Vergi Ahlakının Önemi", Yaklaşım Dergisi, Yıl:5, Sayı:52: 11-16.

Aydemir, Duygu. (2013). İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ile Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Vergiyi Algılaması: Göller Yöresi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Bağdigen, Muhlis ve Arzu Erdoğan (2010). "Vergi Uygulamalarının Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışlarının Tespiti: Zonguldak İli Örneği". *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 47(548): 104-122.
- Bayraklı, Hasan Hüseyin, Naci Tolga ve İsa Sağbaş (2004). "Vergi kaçırmayı etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve vergi kaçaklarının önlenmesi: anket çalışmasının bulguları". 19. Maliye Sempozyumu, Antalya.
- Birinci, Eda (2010). *Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi ve Vergi Bilinci: Tekirdağ İli Merkez İlçe Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Boğa, Semra (2020). "Türkiye'de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Asimetrik İlişki: NARDL Eşbütünleşme Yaklaşımı". *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(1), 487-507.
- Buyrukoğlu, Selçuk ve S. Şehnaz Altunakar Mercan (2020). "Türkiye'deki Vergi Bilincinin Ölçümünde Yeni Bir Yaklaşım: Vergi Bilinci Endeksi". *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(3), 2012-2029
- Büyüköztürk, Şener (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelebi, Elif Ceren (2016). *Vergi Bilinci ve Vergiye Bakış Açılıarı: Zonguldak İlinde Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama*. Yüksek Lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Çiçek Halit (2006). *Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çokluk, Ömay, Güçlü Şekercioğlu ve Şener Büyüköztürk (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Erdem, Metin, Doğan Şenyüz ve İsmail Tatlıoğlu (2015). *Kamu Maliyesi*. (12. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Eş, Mecit (2002). *Kamu Maliyesi* (1. Baskı). Kütahya: Ekspres Matbaası.
- Gençoğlu, Aylin Yonca (2013). "Ticari Kapitalizmden Sanayi Kapitalizmine: Merkantilizm, Liberalizm ve Marksizm". *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7, 79-94.
- Greene, Joshua E. (2012). *Public Finance An International Perspective*. Singapore: World Scientific Printers.
- Hastuti, Rini (2014). "Tax awareness and tax education a perception of potential taxpayers". *International Journal of Business, Economics and Law*, Vol. 5, Issue 1, s. 83-91.

- İpek, Selçuk ve İlknur Kaynar (2009). "Vergiye Gönüllü Uyum" Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma". Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 16 (1), 173-190
- Kaya, Seçil C. (2018). Yükseköğretim Öğrencilerinde Vergi Bilinci ve Vergi Algısı Üzerine Bir Araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Karakaş, Mehmet (2018). "Bölgesel Farklılıkların Mükelleflerin Vergi Tanımı Üzerindeki Etkileri: Diyarbakır ve Yalova Örneği". Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 17, 18-33
- Mutluer, M. Kâmil, Ahmet Kesik ve Erdoğan Öner A. (2013). Teoride ve Uygulamada Kamu Maliyesi (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ömürbek, Nuri, Hüseyin Güçlü Çiçek ve Serdar Çiçek (2007). "Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerine Yapılan Anketin Bulguları". Maliye Dergisi, Sayı 153, S.102-122.
- Özgün, Zehra ve Cihan Yüksel (2018). "Mersin'de Vergi Mükelleflerinin Vergi Algısı, Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Düzeyinin Ölçülmesi". Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E-Dergi, 1(2), 33-48.
- Öztürk, Nazım (2014). Maliye Politikası (2. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Sağbaşı, İsa ve Adem Başoğlu (2005). "İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergileri Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği". Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 7(2), 123-144.
- Sağlam, Metin (2013). "Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci". Sosyo Ekonomi Dergisi, 315-334.
- Serim, Nilgün (2016). "Gönüllü Vergi Uyumunu Arttırmada Kamu Otoritesinin Düzenleyici Rolünün Ve Mükellef Çevresinin Önemi: Sıralı Probit Model Yaklaşım". AKÜ İİBF Dergisi- Cilt XVII Sayı:1 Yıl: Haziran 2015.Sayfalar: 141-156.
- Silvani, Carlos ve Katherina Baer (2000), "Vergi İdaresi Reform Stratejisinin Planlanması: Tecrübe ve İlkeler". (Çev: Özgür Saraç) Türk İdare Dergisi, Yıl:72, Sayı:426, Mart, 189-220
- Şenol, Şanslı (2012). Araştırma ve Örneklem Yöntemleri (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Şimşek, M. Şerif, Tahir Akgemci ve Adnan Çelik (2011). Davranış Bilimlerine Giriş ve Örgütlerde Davranış (7. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Taytak, Mustafa (2010). "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma". Maliye Dergisi, 158, 496-512.

- Yalama, Gamze Öz ve Erdal Gümüş (2013). "Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler: Eskişehir' den Bulgular". Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 9, Sayı 20, 77-97.
- Yeniçeri, Harun (2005). "Vergi Yükümlülerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışlarının Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması". Journal of Social Studies, 31, 279-299.
- Yeniğün, Yasemin (2012). Vergi Bilinci ve Vergi Uygulamaları Karşısında Mükelleflerin Davranışları: İstanbul Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.